

Refugiats i turistes, camins encreuats

Dos mons col·lideixen aquest estiu a les platges del Mediterrani: els uns busquen relaxar-s'hi i els altres busquen esperança. El resultat és un dilema moral per a Europa.

Özlem Gezer, Frank Hornig, Martin Knobbe, Walter Mayr, Maximilian Popp, Helene Zuber
© Der Spiegel

La platja està tranquil·la. Els turistes encara dormen als hotels i tan sols s'escolten els lladrucs d'alguns gossos. És trenc d'alba a Kos, una illa grega que es troba a unes quantes milles marines de la costa turca.

Rasib Ali fa un últim esforç i treu el cos fora de l'aigua. Cames i braços es mouen frenèticament, té els llavis morats i la samarreta i els pantalons estan tan mullats que no pot desenganxar-los del cos. Ali és un immigrant pakistanès de 18 anys que va sortir de Turquia la nit passada amb un bot inflable perquè no podia pagar un passatge en una barca dedicada a la immigració il·legal. Quan era a prop de la costa de Kos el seu bot va bolcar i, sense saber nedar, va aconseguir arribar a la costa.

Alguns pescadors grecs el van veure, li van llevar la roba humida i el van cobrir amb una jaqueta. "No et preocupes, estàs fora de perill", li deien. Ali mira fixament el mar i balboteja "gràcies, gràcies".

Tres hores després, cap a les set del matí, els primers clients de l'hotel s'en-caminen cap a la platja per a una sessió

matinal de ioga, i al migdia la platja està plena. Les famílies hi estenen les tovalloles, els jubilats juguen a la petanca i els nens construeixen castells de sorra; alguns turistes bussegen on unes hores abans Ali havia naufragat.

De nou és temporada alta i milers de persones es dirigeixen a les platges del Mediterrani, des de Sicília fins al mar Egeu. Alguns són turistes del nord i d'altres són refugiats del sud. Per als primers el sol implica relaxament i diversió; per als altres, un viatge menys perillós que a la tardor o l'hivern.

Iots que enlluernen viatgen per les aigües cristal·lines turques junt amb motocicletes aquàtiques, els clients als barets de platja tasten el rosat fresc i els alemanys, suecs i britànics llueixen els últims modelets de bany i el seu nou bronzejat. Però aquestes mateixes aigües són testimoni d'un drama horripilant que sembla no tenir fi. Aquest any, més de 1.800 persones han mort ofegades al Mediterrani mentre intentaven arribar a Europa. Hi ha pocs llocs a Europa on les diferències entre els rics i els pobres es perceben amb més nitidesa que a les zones d'estiu del Mediterrani.

Els hotelers i els alcaldes fan tot el que està a les seues mans per mantenir els dos grups d'estrangers allunyats. Però

Refugiats sirians esperen poder embarcar en un vaixell de creuer reconvertit en allotjament temporal, al port de l'illa grega de Kos.

de vegades els encontres són inevitables: als allotjaments més econòmics hi conviuen els turistes més pobres i els immigrants més rics, i a les tendes de la platja compren les mateixes barques inflables, alguns per divertir-se i altres per escapar. També es troben a alta mar, i sovint hi ha moments tràgics quan els turistes veuen bosses de plàstic que contenen passaports, diners perduts i roba o, encara pitjor, quan alguns surfistes confiats topen amb cossos.

Aquesta és l'altra cara de la realitat del Mediterrani. Què opinen de la nostra

destinació de somni els que arriben de llocs com Eritrea i Síria? És moralment correcte estiuar a llocs on els altres es troben entre la vida i la mort? Podem simplement mirar cap a una altra banda i ignorar el sofriment, per tal de mantenir el suposat idil·li que és Europa?

Les respostes no són fàcils però, almenys, hem de conèixer el conflicte més important que assola Europa.

La Valletta, Malta

Els dos tenien el mateix destí i els dos van arribar amb vaixell. Kofi Koami va

venir de Líbia (un viatge de 350 quilòmetres) amb un vaixell de vela amb 80 immigrants més. D'això fa més de quatre anys. Eva Maria Bannert va venir de Catània un diumenge, un viatge de 260 quilòmetres en un creuer amb 2.500 turistes més aquest estiu. Tots dos van desembarcar a l'illa de Malta, però això és tot el que tenen en comú.

Bannert té 67 anys i fa un passeig pel centre històric de la capital de Malta, la Valletta, on admira les pintures de Caravaggio a la catedral de Sant Joan i fotografia els nens que juguen en una

font, amb el Palau del Gran Mestre de fons. Ella i la seua amiga Edith Hübner s'han allunyat del grup per explorar la ciutat tranquil·lament. És l'últim dia del viatge, el final d'una setmana a bord del creuer *Mein Schiff 3*, amb parades al Pireu, Míkonos, Bodrum i Catània. A bord han menjat molt bé, han rigut amb els espectacles i s'han relaxat a la piscina observant el mar i el cel. Bannert és jubilada i aquest és el seu desè creuer. "Encara vull veure molts altres països", diu, "penso que tothom hauria d'estar interessat en altres cultures".

Aquesta fotografia va donar la volta al món. Uns refugiats intenten entrar a Melilla creuant una tanca que separa el camp de golf.

→ Kofi Koami -és així com es fa anomenar a Malta- està assegut en una habitació fosca situada a uns 100 metres del Palau del Gran Maestre i tots els que hi entren li donen 30 cèntims. “Treballo al lavabo públic més bonic de la Valletta”, diu, “i probablement el més bonic de Malta”. Amb cortines roges al vestíbul i portes enormes amb miralls, segurament té raó. Cada mitja hora, Koami neteja les portes per mantenir-les brillants. Li agrada quan els passatgers dels creuers són a les ciutats; solen ser més amables que els maltesos, i la majoria donen bones propines, especialment els alemanys. Després de deu hores de treballar sense descans, avui portarà a casa uns 40 o 50 euros. De fet, està ajudant un amic que no podia treballar aquesta setmana, però dilluns estarà de nou sense feina. Aleshores tornarà a passar els dies al refugi de sol·licitants d’asil, on la vida gira al voltant de la taula de billar del menjador, d’una barraqueta on venen melons, de dues cantines i d’una mesquita. “Cap refugiats no vol quedar-se a Malta”, diu Koami. “L’únic problema és que no pots sortir d’aquí”.

Té 22 anys i cicatrius profundes a les galtes, una tradició tribal, diu. Va néixer a Burkina Faso i, després de la mort prematura del seu pare, va viure a Ghana i Nigèria abans d’anar a Líbia, on va trobar un traficant amb una barca. Va ser recollit per la guàrdia costanera i des del 2011 viu a Malta.

La Unió Europea ha criticat Malta per tancar els immigrants a la presó tan bon punt arribaven a la costa i per retornar-los a l’Àfrica. Ha estat un procés costós, però sembla que finalment el Govern ha

reaccionat a les crítiques. Pràcticament cap immigrant és empresonat avui dia, totes les sol·licituds d’asil es comproven i dues de cada tres s’accepten. Tots els que es queden a Malta poden anar al col·legi i tenir una feina, si la troben, és clar.

Però la integració té els seus límits, tal com admet el ministre de Turisme. “És clar que intentem separar el turisme i el problema dels refugiats”, diu Edward Zammit Lewis. Malta rep 1,7 milions de visitants cada any i el ministre vol veure créixer aquesta xifra.

“Tenim una política d’integració per als refugiats”, diu Lewis, però afirma que aquesta és tan sols una cara de la moneda. “Per als qui no acaten les normes, tenim una política distinta, anomenada persecució i arrest”.

Bannert i la seua amiga han tornat al port. “Pots viatjar en un creuer que circula ple mateix mar on milers de persones moren ofegades? Pots assaborir còctels en una gandula mentre a uns quants quilòmetres hi ha gent morint de set?”. Aquestes preguntes han ocupat un espai al seu cap quan mirava l’obscuritat des del balcó o a la costa de Grècia quan veia ones de tres metres d’alçària i pensava en els petits bots inflables. Creu haver-ne vist un des del vaixell, i aleshores va sentir molta llàstima, però també culpabilitat. “Però què he de fer?”, es pregunta, “No anar-hi? No seria això pitjor per a l’economia del país, que segurament necessita el turisme més que mai?”.

Alguns clients preocupats han preguntat a les agències de viatges què passaria si topessin amb un bot de refugiats durant el creuer. Pujarien els refugiats a bord, fins i tot morts? Segons el dret marítim internacional, qualsevol vaixell ha d’assistir-ne un altre que estigui en perill. La tripulació està preparada per a aquestes situacions i als creuers hi ha personal capacitats per explicar la situació als passatgers.

Eva Maria Brannert deixa la maleta a l’autobús que la durà a l’aeroport i pensa en les pròximes vacances. Kofi Koami

JOSE PALAZÓN OSMA/DER SPIEGEL

tanca els lavabos públics poc després. Diu que hi estarà uns mesos més, però després vol anar-se’n, potser a Alemanya, Anglaterra o França. Vol deixar Malta, però encara no sap com s’ho farà.

Melilla, Espanya

Els residents de Melilla coneixen molt bé les mesures de seguretat. Els espanyols conqueriren la ciutat nord-africana el 1497 i construïren una ciutadella amb quatre parets concèntriques per isolar-se del voltant. Melilla es va convertir en un enclavament espanyol al continent africà.

Ara se senten un poc incòmodes sent un lloc fronterer de la fortalesa europea. “Ens ha tocat la part més lletja”, diu Francisco Javier Mateo, vice-conseller de Turisme. “Som com un guarda de

ELS CLIENTS PREGUNTEN QUÈ PASSARIA SI EL SEU CREUER TOPÉS AMB UN BOT DE REGUGIATS

seguretat de discoteca que diu qui hi entra i qui no”.

Mateo recorda quan jugava amb els nens marroquins al mont Gurugú, quan tan sols hi havia un reixat a l'altura del genoll dissenyat per mantenir els animals allunyats del centre de la ciutat. Els espanyols han aixecat cada vegada més aquest reixat fins a convertir-lo en una veritable tanca. “La Valla”, així és com l'anomenen, és un baluard d'onze quilòmetres i mig de llargària, set metres d'alçària i tres d'amplada, reforçada amb concertina, equipada amb sensors de moviment i càmeres infraroges i vigilada per la Guàrdia Civil. No obstant això, un total de 16.000 immigrants s'han enfrontat a aquesta cortina de ferro més de 70 vegades l'any passat, sovint castigats amb profunds talls a les mans i als peus.

Una fotografia de l'octubre del 2014, que va causar una gran commoció a Europa, va immortalitzar els africans subsaharians enfilant-se a la part més alta de la tanca, mentre golfistes vestits amb jaquetes blanques es preocupaven de fer entrar la pilota al forat.

Miguel Ángel està assegut al club del camp de golf, i mentre es canvia les sabates de golf per unes xanquetes diu: “Comprenc les crítiques, però els ciutadans de Melilla també hem de viure-hi.”

El Govern espanyol ha fet una despesa de 3,5 milions d'euros i la Unió Europea va oferir un subsidi d'1,4 milions d'euros per millorar la qualitat de vida dels 85.000 europeus que hi viuen. Una part dels diners van ser utilitzats per construir un nou camp de golf. “Construir no hi està permès, tan a prop de

la tanca. Així que, per què no utilitzar aquest terreny?”, diu Miguel Ángel, que prefereix no dir el seu cognom. “És clar que no és agradable veure gent saltant la tanca mentre jugues al golf”, diu sense deixar de jugar.

Potser la ciutat es beneficia de la fotografia, tan coneguda com controvertida. Quan Mateo va assistir a una conferència de turisme a Londres, els seus companys li preguntaren: “No sabíem que tinguéssiu un camp de golf”. Ara Mateo vol promocionar el camp de golf com una de les atraccions turístiques de Melilla. “Una visita al centre històric, un passeig a la platja, una partida de golf i excursions al desert i a llocs històrics marroquins, la combinació perfecta per a les vacances”, diu.

Al costat del camp de golf es troba el camp de refugiats que van construir les autoritats espanyoles l'any 2000. Va ser dissenyat per allotjar-hi 500 persones i ara n'hi ha més de 1.500. En principi, estava pensat per als africans que arribaven a la ciutat, però des de l'any passat la majoria dels nous arribats són sirians, diu el director del CETI, Carlos Montero. En lloc de saltar la tanca, accedeixen a Melilla per Beni Ensar, on poden sol·licitar asil.

Montero no es queixa dels veïns. “El president del club fins i tot va oferir donar classes gratuïtes de golf als refugiats”. Evidentment, no es va acceptar l'oferta.

Catània, Sicília

Moharam té molta pressa, bota del vaixell pesquer que l'ha portat des de Líbia tan aviat com s'aproxima a la costa. Aquesta vegada no el pescaran.

L'han arrestat quatre vegades a Itàlia i l'han deportat per ser “il·legal”. Fa 27 anys que Moharam va nàixer a Egipte i tota la vida ha somiat a viatjar a Europa. El cinquè intent havia de tenir èxit.

Es trobava a uns 15 metres de la platja però les aigües costaneres a Catània poden ser profundes fins i tot a prop de la costa i Walid no sabia nedar. Va morir ofegat uns metres abans d'arribar al seu destí.

Les paraules “causa de la mort: esperança” estan gravades a la placa commemorativa a l'hotel Lido Verde en record del 10 d'agost del 2013, el dia en què Walid i uns cinc egipcis més pagaren amb les seues vides el somni d'un futur millor. Dario Monteforte, el director de →

EFE

→ l'hotel, està assegut al bar on els supervivents de la tragèdia del 2013 reberen assistència. “A les quatre de la matinalda, quan encara era de nit, vaig sentir un fort soroll. Vaig sortir per veure què passava i vaig trobar uns immigrants que cridaven: ‘On és la sortida?! Volien sortir al més aviat possible, i estaven agraïts que no els frenés.’ El servei de policia en va trobar sis cossos.

El 2014 arribaren a les costes italianes uns 170.000 immigrants i uns 50 milions de turistes estrangers, que van generar 40 miliards d'euros a l'economia del país. Aquest any, Sicília espera que el nombre de turistes augmentarà un 10 per cent: els camins dels turistes i dels immigrants s'han encreuat en moltes ocasions.

“Aquell dia fou apocalíptic”, diu Monteforte. “Hi havia cossos a la platja aquí i també supervivents del vaixell pesquer allà”, assenyala el port, “i tres creuers havien tirat l'àncora, els turistes estaven tan a prop d'aquella tràgica escena...”, diu, “però, tot i això, estaven absorts en el seu propi món, allunyats de la realitat”.

Tothom, els locals i els turistes haurien de preguntar-se què poden fer pels refugiats. Quan va ocórrer la tragèdia, Monteforte va tancar el Lido durant dos dies. “Tenia pànic, potser encara hi havia cossos a l'aigua”.

No és difícil veure immigrants llanguint-se a Sicília mentre esperen per seguir el seu camí. De vegades van a la platja, especialment els dissabtes i diumenges. A les cinc de la vesprada, quan la calor és suportable, els nens subsaharians amb la pilota sota el braç caminen per davant del Romano Palace, un hotel de cinc estrelles on, a aquella hora, els cambriers retiren discretament de la piscina les primeres botelles buides de vi. Tan sols uns metres més avall, a la “platja lliure”, plena d'escombraries i vidres trencats, els immigrants juguen a futbol.

Aquesta nit, Monteforte ha estat una llarga estona cavil·lant a la platja. “Els que creuen que els immigrants són una amenaça i no una valuosa contribució a la societat no tenen ni idea de la història de la regió”, diu. “El mar i l'horitzó,

aquest és l'esperit de Catània. El mar representa l'esperança d'un futur millor.”

Bodrum, Turquia

Hi ha un lloc al mar Egeu que compareixen els més rics del món i els més pobres entre els pobres: un port de fusta.

Durant el dia, el port és dels rics, dels turistes que viatgen a la península turca de Bodrum per nedar a la piscina del luxós hotel, rebre massatges al banyar o a la platja privada, sentir la pau i la tranquil·litat, estirar-se al sol untats de crema solar, demanar còctels i, mentrestant, gaudir de les vistes.

Durant la nit, el port és dels pobres, els immigrants i els refugiats que arriben de totes les parts del món, de països tan diversos com el Pakistan, Birmània i Síria. Des de Bodrum, lluiten en un bot inflable per una vida millor.

Són poc més de les cinc i el sol comença a sortir pel port de Bodrum. Les trenta persones que volien anar a Kos encara hi són: pocs bots i massa gent. Ara ja és tard i el sol és fora. Cal agafar l'autobús que els porti al centre de la

Els banyistes de la platja de Morghella, al sud-est de Sicília, ajuden la guàrdia costanera a rescatar 160 refugiats.

ALGUNS TURISTES TIREN PEDRES ALS REFUGIATS DES DELS BALCONS DE L'HOTEL

ciutat, on esperaran que caigui la nit per anar al port i intentar-ho de nou.

Tot i les elevades temperatures, centenars d'immigrants es reuneixen al parc de la dàrsena, al centre de la ciutat, i Fidan n'és una d'elles. Seu sota un arbre, des d'on observa el mar amb temor perquè sap que nit rere nit hi mor gent ofegada. A Alep sobrevivia amb la venda de la quin-calla que recollia el seu marit, i tot el que sabia de Bodrum era per les telenovel·les turques; però, ara és aquí tractant de cuidar els seus fills mentre veu passar dones amb sabates de taló que compren gelats a les seues criatures. "Els rics tenen diners i nosaltres tenim Déu", diu. Agraeix les propines dels turistes, però és molt dur veure com uns s'empassen les ostones quan per als altres la fam és tanta que fins i tot la gespa és bona.

Quan volen saber per què ha vingut, Fidan sempre respon la mateixa paraula:

"bombes". No explica que realment era molt feliç a Alep i que va ser una vesprada com qualsevol altra quan la seua vida va canviar per sempre. No explica que era a la cuina preparant el menjar quan les bombes enderrocaren la casa de la seua veïna i amiga; no explica que les bombes arrencaren les cames i els braços dels fills. No explica que aquest va ser el dia en què Fidan, el seu marit i els seus quatre fills se n'anaren de casa.

Fidan es lleva el mocador i en lliga una punta als turmells dels fills i l'altra al seu canell; tem que durant la nit algú no els agafi i els tiri al mar.

Els propietaris dels restaurants diuen que quan demanen a les portes dels establiments espanten els clients i els aruïnen el negoci; els conductors d'auto-busos diuen que els refugiats fan pudor i que haurien de caminar per no empestar

l'autobús; alguns turistes els tiren pedres des dels balcons de l'hotel.

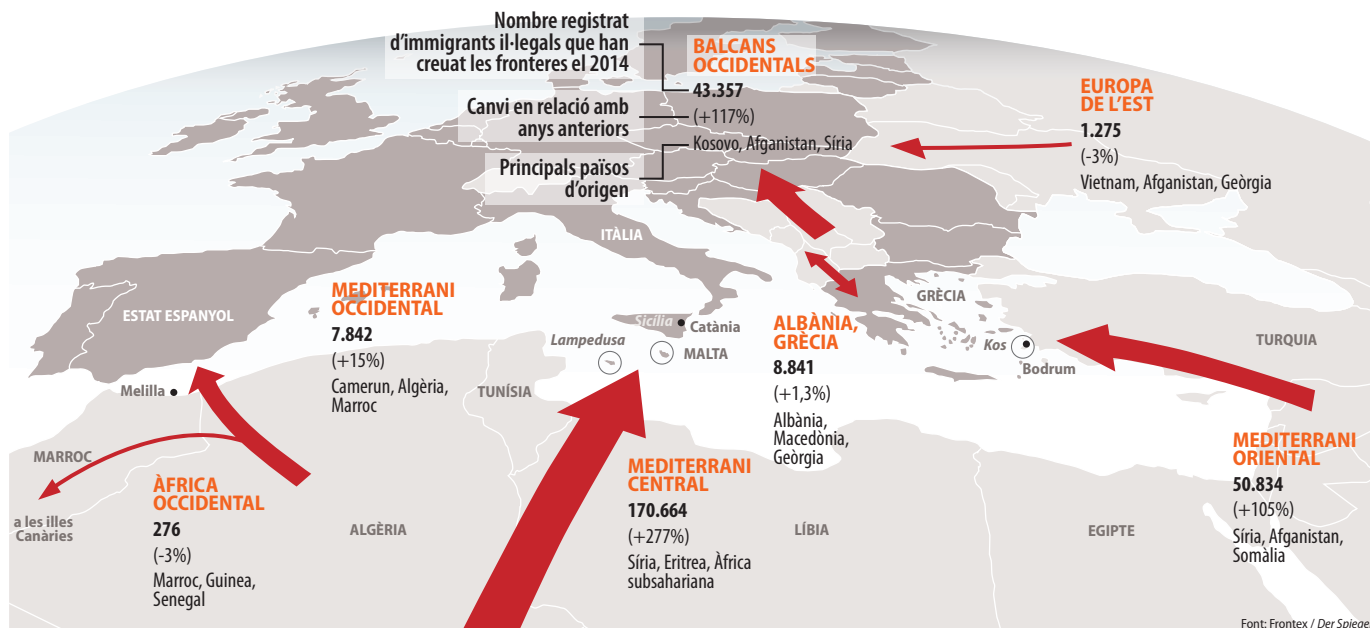
A uns cent metres del parc on s'està Fidan, els cambriers serveixen suc de taronja espremut als turistes que seuen a la platja i un camió amb música i gogós anuncia festa a la nit. L'ambient és festiu a la platja, almenys fins que un grup d'homes joves hi arriba i s'asseu a la vora del mar. Són els refugiats que abans eren al parc, però fa molta calor i volen refrescar-se, ficar els peus a l'aigua i nedar.

"Fora del mar immediatament!", escridassa un home des de la seua hamaca. Una turista treu ràpidament el fill de l'aigua. "Per què no us n'aneu i lluiteu al vostre país, en comptes de nedar aquí, fills de puta sense pàtria?", diu un altre home.

La gent crida la policia, excepte una dona que s'encamina cap als refugiats i diu: "Torneu a l'aigua immediatament", →

Buscant asil a Europa

Rutes migratòries a Europa, per terra i per mar. No s'hi inclouen les rutes aèries.

Els turistes passen pel costat d'un refugiat sirí que dorm en un banc de l'illa de Kos, a Grècia.

→ després es gira cap als turistes: “Racistes, deixeu-los en pau! El mar és de tothom”.

Mentre els turistes discuteixen, els refugiats desapareixen pels carrers; sembla que allí són ben rebuts. Els propietaris d'algunes pensions els lloguen habitacions per deu euros i els supermercats venen jaquetes salvavides per quinze.

A la nit, la principal parada d'autobusos està col·lapsada. Els refugiats esperen l'últim autobús, el que els porta al port i, una vegada allí, s'amaguen entre els matolls i esperen fins que la música s'apagui i els turistes vagin a dormir al luxós hotel.

Per regla general, els refugiats a Bodrum organitzen el seu propi viatge a Europa i utilitzen fins a l'últim cèntim del seus estalvis per comprar un bot inflable al supermercat. No saben com poden ser de perillosos els corrents a l'Egeu i, si ho saben, estan disposats a córrer el risc, especialment quan ja han sobreviscut a tantes aventures.

Tan prompte com es fa de nit, la guàrdia costanera turca comença la vigilància de les aigües, tant per salvar possibles ofegats com per evitar que deixen la costa. Però si tots els refugiats surten a la mateixa hora, no els poden enxampar a tots. L'any anterior, la guàrdia costanera turca va impedir que 1.500 persones creuaren a Grècia, però aquest any el nombre ja voreja les 12.000. Ningú no sap quants hauran mort.

A terra ferma la policia vigila els carrers. Poc abans de les quatre de la

matinada un home camina amunt i avall a la platja parlant pel mòbil. Uns minuts després, set homes surten dels matolls descalços i es carreguen un bot inflable a sobre. Corren pel port, fiquen el bot a l'aigua i salten, però en són molts i el bot s'inunda. Es fiquen nerviosos i corren novament cap als matolls, és massa tard. La policia els ha vist i dispara a l'aire. El port està ple de casquets metàl·lics.

Kos, Grècia

Dues crisis de política global assolen Grècia. L'illa, situada a prop de la costa turca, sempre ha estat un paradís de vacances, però aquesta temporada molts turistes han preferit no anar-hi. El possible Grexit i la crisi de l'euro no en són una bona propaganda i generen preguntes com: “Podrem treure diners dels caixers automàtics?” o “podrem comprar menjar?”. Ara, la principal tasca de Kiritsis, l'alcalde de Kos, és fer oblidar els turistes les seues pors.

Hi ha uns altres visitants, però, que no tenen problemes, per a ells és tan sols una farsa. Milers estan esperant a Bodrum l'ocasió per creuar les aigües com ha fet Rasib Ali, l'immigrant pakistanès amb qui hem començat aquesta història.

El trajecte des de la costa d'Anatòlia a les illes gregues de Kos, Rodes, Samos i Lesbos ha esdevingut una de les rutes migratòries més populars a Europa. El viatge és curt i a més Turquia és un país bastant més segur que no pas Líbia. Uns

68.000 immigrants han arribat a Grècia durant els sis primers mesos d'aquest any, la xifra no havia estat mai tan elevada.

Al maig, el diari sensacionalista britànic *Daily Mail* va publicar la notícia que els immigrants estaven convertint Kos en un forat infernal. Després de la publicació d'aquest article, l'agència de turisme de l'illa va rebre trucades diàries i correus de turistes escandalitzats que necessitaven saber si els immigrants estaven per tota la ciutat o si també s'allotjaven als hotels.

Kiritsis seu davant l'ordinador, ha pujat a internet una contra-campanya amb un vídeo dissenyat per mostrar els atractius de l'illa: platges precioses i bon menjar; en definitiva, un lloc segur i no una zona de crisi.

Els immigrants i els turistes es creuen a Kos. Carola Hüls és una estudiant d'enginyeria de Dresden i hi està de vacances amb el seu nóvio. Diu que es va sorprendre de veure “tants negres” a la ciutat, però que ella no els para gaire atenció; “els immigrants no em fan res, i jo no els faig res”, diu.

Les autoritats tracten de mantenir les dues esferes separades. Per aconseguir-ho, quan els immigrants hi arriben, els porten a unes habitacions buides de l'hotel Captain Elias, situat als afores de la ciutat. A l'entrada hi estan amuntegades les bosses de fem, hi ha matalassos desgastats, la pintura de les parets cau i el lloc fa pudor de peix podrit, i cada dos per tres passa un autobús amb turistes que treuen les càmeres per la finestra per disparar fotografies als immigrants.

Després de tota una nit remant, Rasib Ali, arriba al Captain Elias. Busca un lloc per dormir-hi amb la mirada perduda, però amb la llum de qui ho ha aconseguit. Ha arribat a Europa. Ara tan sols ha d'esperar fins que les autoritats gregues li facilitin un document per seguir el seu viatge. “Pròxima parada, Atenes”, diu. O potser fins i tot Alemanya. ●

Traducció d'Andrea Pérez Girbés